

Dimitrin suavattu

ja kalmoilla pomilointi

Sisällys

Dimitrin lauantai 3
Kuolema 5
Ennen kuolemaa 5
Kuoleman hetkellä 5
Kuoleman jälkeen 6
Hautaus 7
1) Yönistujaiset eli ruumiinvalvojaiset 7
2) Hautaansiunaaminen 8
3) Hautasaatto ja hautaanlasku 10
4) Muistoateria ja muistajaiset 13
5) Kalmoilla pomilointi 15
Vainajienmuisteluperinne 16
Missä vainajia muistetaan? 16
Milloin vainajia muistellaan? 17
Miten vainajia muistellaan? 19
Koliva 22
Pyhä suurmarttyyri Teodoros Alokas ja kolivaihme 23
Mitä koliva sisältää? 24
Valmistus 26
Lopuksi 27
Lännen vainajienmuisteluperinne 28
Pyhät ja vainajienmuistelu 28
Kerjuuleipä 29
Esimerkkejä paikallisista kerjuuleivistä 31
Sanastoa 32
Memento mori. Muista kuolemaasi. 55
Kuinka puhua lapsille kuolemasta? 56
Ortoboxi-tehtäviä 58

Dimitrin lauantai

on kirkkovuoden ensimmäinen yleinen vainajien muistelupäivä eli sielujen lauantai.

Dimitrin suavattua vietetään pyhän Dimitrioksen muistopäivää (26.10.) edeltävänä lauantaina (eli 19.–25.10. välillä).

Muistinsuovatta

Karjalan kielen sana suovatta (tai suavattu) tulee venäjän kielen sanasta subbota (суббота), joka on suomeksi sapatti, lauantai.

Yleisiä vainajienmuistelupäiviä kutsutaan myös nimellä muistelulauantai tai muistelusapatti, karjalaksi muistinsuovatta

Yleisinä vainajienmuistelupäivinä luetaan
Epistola: 1. Tess. 4:13–17
Evankeliumi: Joh. 5:24–30

Kuva: Pexels/ Ron Lach

Yleisten vainajienmuistopäivien liturginen väri on valkoinen, ylösnousemuksen väri.

Kuva: Pixabay/ dimitrisvetsikas1969

Pyhän suurmarttyyri Dimitrios Mirhanvuodattajan muistopäivää vietetään 26.10.

Dimitrin suavattu on saanut alkunsa Venäjällä 1300-luvulla. Aluksi oli kyseessä kaatuneiden sotilaiden muistopäivä, olihan pyhä Dimitrioskin sotilas. Myöhemmin päivää alettiin viettää yleisenä vainajien muistopäivänä.

Dimitrin lauantai: näin vainajien muistelupäivä sai alkunsa - Aamun Koitto

Vainajien muistelupäivien synty – edesmennyt kuuluu yhä Kristuksen kirkkoon - Aamun Koitto

Dimitrin suovattu (opetuspuhe) – Ortodoksi.net

Demetrios Mirhanvuodattaja – Ortodoksi.net

Pyhä suurmarttyyri Demetrios Tessalonikalainen - Suomen ortodoksinen kirkko

Demetrios, suuri marttyyri (Pyhiinvaeltajan lauluja)

Ortodoksinen kirkko on Ylösnousemuksen kirkko. Tämä ilmenee erityisesti rikkaassa vainajienmuisteluperinteessämme. Sen lisäksi kirkon liturginen elämä ja siitä kumpuava kansanperinne johdattavat meidät tämän- ja tuonilmaisten rajapyykin yli, askel askeleelta rinnalla kulkien.

Kuolema

> *Jos kerran julistetaan, että Kristus on herätetty kuolleista, kuinka jotkut teistä voivat sanoa, ettei kuolleiden ylösnousemusta ole? Jos ei ole kuolleiden ylösnousemusta, ei Kristustakaan ole herätetty kuolleista. Mutta ellei Kristusta ole herätetty, silloin meidän julistuksemme on turhaa puhetta, turhaa myös teidän uskonne. Silloin nähdään, että olemme antaneet Jumalasta väärän todistuksen, kun olemme väittäneet hänen herättäneen Kristuksen – mitä hän siis ei ole tehnyt, jos kerran kuolleita ei herätetä. Ellei kuolleita herätetä, ei Kristustakaan ole herätetty. Mutta ellei Kristusta ole herätetty, teidän uskonne on pohjaa vailla ja te olette yhä syntienne vallassa. Ja silloin nekin, jotka ovat nukkuneet pois Kristukseen uskoen, ovat joutuneet perikatoon. Jos olemme panneet toivomme Kristukseen vain tämän elämän ajaksi, olemme säälittävimpiä kaikista ihmisistä.* (1. Kor. 15: 12-19)

Ennen kuolemaa

Kuolemaan voi valmistautua pyytämällä papin toimittamaan sairaanvoitelun ja sairaanripityksen.

Sairaanvoitelu tulee toimittaa hyvissä ajoin. Sitä ei toimiteta kuoleman hetkellä, sillä kuolema ei ole sairaus.

Sairaanripitys voidaan toimittaa niin kauan, kuin henkilö on tajuissaan ja pystyy vastaanottamaan Pyhät Lahjat.

Kuoleman hetkellä

Kuolevan vuoteen äärellä luetaan tavallisesti evankeliumia ja psalttaria. Kuoleman lähestyessä voidaan toimittaa kuolinhetken rukoukset.

Kuolinhetkeä kunnioitetaan hiljaisuudella. Ikkunan tai uuninpellin avaaminen kuvaa sielun päästämistä vapaaksi. Peilit on myös saatettu peittää.

Karjalassa kuoleva sijoitettiin makaamaan ikoninurkkaan, kasvot (ja jalkapohjat) ikoniin päin. Kuolevan jalkopäässä ei oleiltu.

Kuoleman jälkeen

Ruumiin pesu ja pukeminen on perinteisesti ollut iäkkäiden naisten tehtävä, sillä naisten elämän synnyttäjinä nähdään omaavan läheisyyden kuoleman mysteeriinkin. Vainajan valmistelemiseen liittyy paljon vanhaa tapaperinnettä. Vainajan kynnet on esimerkiksi jätetty leikkaamatta, jotta tämä pystyy kiipeämään Siionin vuorelle.

Vainajalle on puettu kuolinsovat ja hänet on asetettu arkkuun tai ruumislaverille, kasvot ikoninurkkaan päin. Vainajaa valmistellessa voi polttaa suitsuketta. Turhaa puhumista tulee välttää.

Ensimmäinen panihida voidaan toimittaa, kun ruumis on valmisteltu. Panihida aloittaa ruumiinvalvojaiset.

Hautaus

Ortodoksin hautajaiset voidaan jakaa viiteen osaan: yönistujaiset, hautaansiunaaminen, hautausaatto ja hautaanlasku, muistoateria, sekä vainajienmuistelu eli kalmoilla pomilointi.

1) Yönistujaiset eli ruumiinvalvojaiset

Kuolinhetkestä kolmantena päivänä tapahtuvaan hautaamiseen asti on vainajan vierellä valvonut joku lukien psalttaria. Vainajaa ei saanut jättää yksin, eikä vainajan vierellä saanut nukahtaa – muuten tämä saattoi ottaa nukkujan sielun matkatoverikseen. Yön valvontavuoro on ollut kunniatehtävä. Omaiset ja ystävät ovat tulleet pyytämään vainajalta anteeksi ja jättämään hyvästit. Varakkaissa surutaloissa on kestitty köyhiä. Erityisesti hautaamista edeltävänä iltana on vainajan seurassa viimeisen kerran syöty, juotu ja muisteltu edesmenneen elämää. Arkun äärellä on voitu toimittaa panihida tai parastaasi. Puolenyön paikkeilla on vieraiden tullut poistua.

Tänä päivänä ruumiinvalvojaisia vastaavat 1. ja 3. päivän panihidat.

Kuva: Flickr / Costică Acsinte

2) Hautaansiunaaminen

Ennen ruumiinsiunaus voitiin toimittaa yönistujaisten päätteeksi kotona, mutta tänä päivänä se tapahtuu kirkossa.

Pappi ja kuoro saattavat vainajan ulkoa kirkkoon – tämä kuvaa hautasaattoa. Arkkua saatettaessa lauletaan kolmipyhäveisua.

Vainaja sijoitetaan keskelle kirkkoa, kasvot alttariin päin. Hautaansiunattava ei ole arkussa näytillä, vaan hän osallistuu viimeisen kerran ruumiillisesti meidän kanssamme jumalanpalvelukseen.

Joskus arkku on jo tuotu kirkkoon ennen palveluksen alkua. Tällöin tulee vainajaa käydä tervehtimässä kirkkoon tultaessa. Arkun äärellä tehdään maahankumarrus (tai kolme) ja vainaja siunataan ristinmerkillä, sekä suudellaan hänen rinnallaan olevaa ikonia. Vainajaan saa halutessaan koskea, esimerkiksi silittää kättä tai poskea.

Saattoväki sijoittuu arkun ympärille. Palveluksen aikanakin saa vainajaa käydä tervehtimässä tai viipyä arkun äärellä.

Palveluksessa lauletaan jakeita psalmista 119 (LXX 118), erityisiä hautauspalveluksen tropareita, Saata, oi Kristus -kontakki, sekä pyhän Johannes Damaskolaisen hautausveisuja.

Saattoväki pitelee palavia tuohuksia kädessään palveluksen ajan. Evankeliumin jälkeen tuohukset asetetaan vainajienmuistopöydälle tai tuohustelineisiin.

Hautaansiunaamisessa rukoillaan, että Herra antaisi edesmenneelle tämän synnit anteeksi ja *antaisi tälle levon siinä viheriöivässä paikassa, josta ovat paenneet kipu, suru ja huokaukset.*

Muodollinen hyvästijättö tapahtuu nykyään kirkossa, hautaansiunaamisen jälkeen. Yhteisen hyvästijätön aikana kanttori tai kuoro laulaa hyvästijättöveisuja. Hyvästijätössä vainajan edessä voi kumartaa maahan, pyytäen anteeksi mitä on tätä vastaan rikkonut sanoin, teoin ja ajatuksin. Lopuksi suudellaan vainajan rinnalla olevaa ikonia ja siunataan vainaja ristinmerkillä.

Hyvästijättö tapahtuu arkun molemmin puolin, ja saattoväki voi tulla arkun luo tasaisena virtana, ilman jäykkää oman vuoron odottelua. Maahankumarruksen voi hyvin tehdä, kun edellinen on vielä vainajan vierellä.

Muistovärssyjä ei kirkossa lueta, eivätkä ne ole ortodoksin hautajaisissa tarpeen. Kukat voi laskea arkun vierelle tai arkkuun joko kirkkoon tullessa tai yhteisen hyvästijätön yhteydessä.

Lopuksi vainajan kasvot peitetään ja pappi asettaa hänen päälleen ristinmuotoisesti hiekkaa, lausuen: *Herran on maa ja kaikki, mitä siinä on, maanpiiri ja ne, jotka siinä asuvat*. (Ps. 24:1)

Arkku suljetaan ja vainaja kannetaan ruumisautoon kuoron laulaessa kolmipyhäveisua ja kuolinkellojen soidessa. Saatto jatkuu, kunnes ruumisauto on ajanut pois. Saatto voi jatkua myös autoletkana hautuumaalle, ruumisauton perässä.

Hautauspalvelus – Ortodoksi.net

Lapsivainajan, sekä papiston jäsenen siunaamisessa noudatetaan omaa kaavaansa.

Kuva: Pixabbay/ carolynabooth

Hautaansiunaamisen liturginen väri on valkoinen, ylösnousemuksen väri.

Saata, oi Kristus,
Sinun palvelijasi sielu lepoon pyhien joukkoon,
missä ei ole kipua, ei surua eikä huokauksia,
vaan on loppumaton elämä.

Saata, oi Kristus

Panihidan veisut

Kanoni edesmenneiden puolesta

Akatistos kuolonuneen nukkuneiden puolesta – Ortodoksi.net

Kuva: Wikimedia Commons/ Upp75

Autuaallinen on se tie, jota sinä vaellat tänään, oi sielu, sillä sinulle on valmistettu lepopaikka.

3) Hautasaatto ja hautaanlasku

Vainajaa kannetaan jalat edellä. Jos vainaja on kotona, lähtiessä pysähdytään kynnysten kohdalla ja kumarretaan vainajan puolesta maahan, jotta tämä saa hyvästellä asuinsijansa. Matkalla kalmistoon on myös pysähdytty tärkeiden paikkojen kohdalla ja kumarrettu maahan, pyytäen vainajan puolesta anteeksi. Arkkua kuljetettaessa on vainajan leski tai lapsi saattanut istua arkun päällä, ikään kuin sylissä. Vainajaa kuljetetaan verkkaisesti, kuolinsijoille ei ole kiire. Arkkua kannettaessa soitetaan kuolinkelloja ja lauletaan kolmipyhäveisua.

Pyhä Jumala, Pyhä Väkevä, Pyhä Kuolematon armahda meitä.

Polku kotoa kalmistoon on voitu osin päällystää havuilla tai käspakoilla, jotta vainaja löytää leposijoilleen. Pellavaiset rituaaliliinat ovat siivittäneet matkaa tuonilmaisiin, mutta myös osoittaneet vainajalle tietä kotiin *kuusnedälisiin* saakka.

Papisto ja laulajat kulkevat arkun edellä. Mikäli kirkosta ajetaan hautuumaalle, pappi kulkee ruumisautossa tai sen edellä.

Liikenteessä ruumisauton kanssa

Jos ruumisauton nokassa oleva suomenlippu on ylhäällä, on kyydissä vainaja. Tällöin kevytliikenne seisahtuu ja miehet paljastavat päänsä. Tuonilmaisiin siirtynyttä kristiveljeä tai -sisarta kunnioitetaan tekemällä ristinmerkki ja painamalla pää. Mielessään voi lausua esim. ”*Saata, Herra, lepoon nukkuneen palvelijasi sielu ja tee hänen muistonsa ikuiseksi*.”

Ruumisautolle ja hautajaissaattueelle tulee antaa tietä. Vainajaa kuljettava ruumisauto ajaa aina alle nopeusrajoituksen, mutta hyviin tapoihin kuuluu, ettei autoletkan väliin mennä, eikä ruumisautoa ohiteta. Kaksikaistaisella tiellä voi ruumisauton ohittaa rauhassa ja harkiten.

Ruumisautolle ja hautajaissaatolle ei koskaan töötätä.

Ortodoksi haudataan itä-länsi-suuntaisesti, jalat itäpäätyyn ja kasvot itään päin. Ennen hautaanlaskua on hautaan saatettu heittää kolikko ja näin lunastaa paikka vainajan kodiksi. Toisinaan saatetaan hautapaikka vihmoa pyhitetyllä vedellä tai kaataa sinne ristinmuotoisesti viiniä ja öljyä

Saattoväki luo haudan umpeen ja kaikki saavat heittää arkulle multaa. Joskus haudalla toimitetaan vielä litaniat tai lauletaan Ehtooveisu tai psalmi 103 (liturgian 1. antifoni).

Kirkko suosii arkkuhautausta, mutta polttohautauskin on nykyään yleinen. Uurnanlakun yhteydessäkin voi papin pyytää toimittamaan litaniat.

4) Muistoateria ja muistajaiset

Hautaamisen jälkeinen muistoateria on epämuodollinen tilaisuus, surujuhla, jossa muistellaan vainajaa. Tarjolla voi olla vainajan lempiruokia, sillä tämän ajatellaan olevan läsnä – oikeastaan edesmennyt tarjoaa aterian. Perhe ja läheiset ottavat ruokaa ensin, sitten vasta vieraat. Perinteisesti muistoateria tulisi tarjota vähintään kolmelle köyhälle.

Kreikassa muistoaterialla (*makaria,* armon ateria) ei tarjota lihaa eikä jälkiruokia, sillä ne katsotaan juhlaruuiksi. Lihan sijaan makarialla tarjotaan kalaa, sillä Kristus söi ylösnousemuksensa jälkeen ensimmäisenä kalaa. Myös alkoholijuomia tarjotaan. Ainoa makea ruoka on koliva, jota nautitaan jo kirkossa tai haudalla.

Kiisselit ja kompotit ovat olleet slaavilaisten kansojen perinteisiä muisteluruokia, kolivan ohella. Karjalassa muistajaisissa tarjottiin aina karpalokiisseliä. Pappi siunasi kiisselin lausuen: ”*Niin kuin kiisseli on kirkas, olkoon vainajan muisto kirkas Taivasten valtakunnassa*.”

Kuva: Emmi Lainio

Kreikassa syödään muistajaisissa kalaa, slaavit nauttivat karpalokiisseliä. Koliva nautitaan ensimmäisenä, mahdollisesti jo kirkossa tai haudalla.

Adressi

Ortodoksin adressiin kirjoitetaan esimerkiksi jokin seuraavista:

Saata, Herra, lepoon nukkuneen palvelijasi sielu ja tee hänen muistonsa ikuiseksi.

Saata, oi Kristus, lepoon poisnukkuneen palvelijasi sielu sinne missä ei ole kipua, ei surua, eikä huokauksia, vaan on loppumaton elämä.

Ollos iäti muistettu sinä autuuteen kutsuttu ja aina muistettava sisaremme/veljemme.

Kristus nousi kuolleista, kuolemalla kuoleman voitti ja haudoissa oleville elämän antoi!

Anna Hospodi heil iguni lebävys.

Rajan taakse jääneiden siviilisotavankien muistoristit Bomban tsasounalla.

5) Kalmoilla pomilointi

40. päivän panihida on merkittävä virstanpylväs, sillä siihen asti edesmenneen katsotaan olevan läsnä, ilmestyihän Kristuskin seuraajilleen 40 päivän ajan. Tähän *kuusnedälisen* panihidaan päättyy myös omaisten suruaika. Seuraavat merkkipäivät ovat kuoleman puolivuotispäivä ja erityisesti vuosipäivä eli *vuotehiset*, joka on vainajan uusi syntymäpäivä. Kaikkina em. hetkinä voidaan toimittaa panihida tai litaniat haudalla. Vuotehiset voidaan kuolinpäivän sijaan toimittaa myös vainajan nimipäivänä.

Kulttuurinen omaleimaisuus on vainajienmuisteluperinteelle tyypillistä. Yhteisinä piirteinä erottuvat kuitenkin kaksi: almut ja ateriayhteys. Vainajia muistellessa on nautittu kolivaa tai makeita leipiä, maistiaisia Taivaan valtakunnan makeudesta. Vainajaa on muistettu yhteistä leipää murtaessa. Samalla on jaettu ruokaa naapureille, kalmistossa läsnäolijoille ja vähäosaisille. Hyväntekeväisyys vainajan nimissä on esirukousta, sillä lahjoitusten yhteydessä on pyydetty muistamaan vainajaa.

Kuva: Pixabay

Kristityn kolme asetta sielunvihollista vastaan: paasto, rukous ja almut.

Lahjaksi olette saaneet, lahjaksi antakaa. (Matt.10:8)

Vainajienmuisteluperinne

Missä vainajia muistetaan?

Vainajia muistellaan kirkossa erityisissä vainajienmuistelupalveluksissa. Lisäksi vainajien puolesta rukoillaan yhteisesti mm. jokaisessa proskomidissa, sekä hartauden ja vainajien ektenioissa.

Yksityisessä rukouksessa kotona vainajia muistetaan ilta- ja aamurukouksissa. Rukouskirjasta löytyvät mm. esirukoukset vainajien puolesta ja kanoni edesmenneen puolesta.

Vainajia muistellaan lisäksi kalmistossa ja haudoilla.

Kuva: Pixabay/ mzphotos

Kranssi kuvaa iankaikkista elämää ja tuulipaikka on uhrilahja, johon pyyhitään kyyneleet.

Milloin vainajia muistellaan?

Lauantai on viikon seitsemäs päivä, sapatti, jonka Jumala pyhitti lepopäiväksi. Lepo Herrassa ei ole toimettomuutta, vaan rukousta. Myös Kristus lepäsi haudassa suurena lauantaina. Tästä syystä jokainen sapatti on vainajienmuistopäivä.

Sunnuntait sen sijaan tulisi pyhittää ylösnousemuksen juhlinnalle. Tällöin ei tavallisesti toimiteta hautaansiunaamisia eikä vainajanmuistopalveluksia. Minään päivänä ei vainajanmuistopalvelusta tule toimittaa liturgian jälkeen.

Kirkko on sijoittanut vuoden varrelle erityisiä vainajien muistelupäiviä, *sielujen lauantaita* (karjalaksi *muistinsuovatta*).

Dimitrin lauantai (*Dimitrin suovatta*) on ainoa syyskauden yleinen vainajienmuistopäivä. Dimitrioksen lauantaita vietetään pyhän Dimitrioksen päivää (26.10.) edeltävänä lauantaina.

Kaikki muut yleiset vainajienmuistopäivät on sidottu pääsiäissykliin:

- Tuomiosunnuntaita edeltävä sielujen lauantai;
- Suuren paaston toinen, kolmas ja neljäs lauantai;
- Radonitsa eli Tuomaan tiistai. Tämä niin sanottu vainajien pääsiäinen on ainoa vainajienmuistelupäivä, joka ei ole lauantaina;
- Helluntaita edeltävä lauantai. Monissa maissa vainajia muistetaan koko helluntaiviikon.

Kuva: Wikimedia Commons/ Е. В. Гордюшенков

Suurena sapattina Kristus lepäsi haudassa.

Yleisten vainajienmuistelupäivien lisäksi vainajia muistellaan yksityisesti: omia rakkaita edesmenneitä muistetaan välittömästi kuolinpäivänä ja lisäksi 3., 9. ja 40. päivänä kuolemasta. Erityisen tärkeää on rukoilla edesmenneen puolesta ensimmäiset kolme päivää, jolloin ennen vietettiin ruumiinvalvojaisia. Kuolemaa seuraavien noin kuuden viikon (40 päivän) aikana edesmenneen uskotaan olevan läsnä ennen sielun siirtymistä tuonpuoleiseen. Lisäksi vainajaa muistetaan, kun kuolemasta on kulunut puoli vuotta ja tämän jälkeen aina kuoleman vuosipäivänä ja/tai vainajan nimipäivänä.

Vainajienmuistelu kulkee mukana useimmissa kirkkovuoden kansanperinteessä. Jouluna saatetaan edesmenneelle kattaa tyhjä paikka aaton ateriapöytään. Pääsiäisenä pyhä tuli viedään kirkosta haudoille. Omenaspuassana (6.8.) uutishedelmäuhri jaetaan vähäosaisille edesmenneiden muistoksi. Kristuksen hautakatosta ja epitafia koristaneita kukkia poltetaan kotona vainajia muistellessa. Vainajienmuistelu kulkee mukana läpi kirkkovuoden.

Kirkollinen vuorokausi alkaa ehtoolla.
Niinpä vainajiakin muistetaan jo perjantai-iltana.

Jouluna vainajia muistetaan syömällä muistelupuuroa ja kattamalla juhlapöytään tyhjä paikka.

Miten vainajia muistellaan?

Rukouksen lisäksi vainajien muisteluun kuuluvat erottamattomasti almut ja ateriayhteys. Almut eli hyväntekeväisyys ja köyhien ja vähäosaisten muistaminen eri muodoissaan ei saisi unohtua vainajienmuisteluperinteestämme. Almuilla kerätään edesmenneille *aarteita taivaaseen* (Matt. 6:20) Ne ovat aineellista esirukousta.

Ateriayhteys edesmenneiden kanssa on yhteyden vaalimista – taisteleva seurakunta ja riemuitseva seurakunta elävät rinta rinnan. Yhdessä ateriointi on myös Taivaan valtakunnan vertauskuva. Lounaalliset eli vainajien muistoateria voidaan nauttia kalmistossa, kotona tai ravintolassa. Ruokapöydässä edesmenneille voidaan kattaa tyhjä paikka ja sytyttää siihen tuohus. Ruuan tarjoaminen vainajalle kuuluu sekin asiaan. Haudalle ripotellaan muruja tai ruokaa, sekä kaadetaan juomaa. Vainajalle tarjottava ruoka voidaan kotona asettaa ikonin eteen kotialttarille ja myöhemmin nauttia itse.

Alun perin almut ja ateriayhteys toteutuivat yhdessä: lounaalliset katettiin haudalle ja kaikki kutsuttiin jakamaan. Lounaallisten jälkeenkin pominkat eli ruokauhrit jätettiin haudalle, jotta vainaja voi omaisten lähdettyä jakaa ne aterioimaan tulleiden köyhien kanssa. Romaniassa on edelleen tapana jakaa hautausmaalla sivullisille pieniä pussukoita, joissa on ruokaa, makeisia ja kolikoita. Pussukan päälle on kirjoitettu muisteltavan vainajan nimikirjaimet, jotta lahjan saajat muistaisivat tätä esirukouksissaan.

Vainajien nimissä on aina tehty myös lahjoituksia kirkolle ja erityisesti luostareille. Varakkaat lahjoittivat riisoja, kiotakaappeja, kynttilätelineitä ym. ja muut lahjoittivat mitä pystyivät. Karjalassa, jos nuori tyttö kuoli naimattomana, hänen kapionsa, etenkin käspaikat, lahjoitettiin luostariin. Muun muassa Kreikassa ja Makedoniassa lahjoitetaan vainajien muistelun yhteydessä kirkolle prosfora.

Näiden perinteiden elävänä pitäminen tänä päivänä ei vaadi paljon vaivannäköä. Jokainen voi vainajienmuistelupäivänä tehdä pienen lahjoituksen hyvää tarkoitukseen ja nauttia lounaalliset edesmenneiden muistoksi. Aterian jakaminen on tärkeää: ihmisseuran puuttuessa aterian voi jakaa vaikka taivaan lintujen kanssa. Lintujen ruokkiminen vainajia muistellessa on perinteen mukaista, sillä lintu on sielun vertauskuva ja voi kantaa ruokauhrin mukanaan tuonilmaisiin.

Katoliseen ruokarukoukseen sisältyy usein anomus, jossa edesmenneille pyydetään rauhaa ja ikuista lepoa Herrassa. Tämä korostaa aterioinnin merkitystä yhteyden muotona elävien ja kuolleiden välillä. Usein poisnukkuneiden läsnäolo tuntuu kaikkein voimakkaimmin, kun keräännymme yhteisen pöydän ympärille. Tästä syystä vainajille joskus katetaankin pöytään tyhjä paikka, etenkin ennen kuusnedälisiä.

Pyhien yhteys, vainajienmuistelu ja almut ovat erottamaton osa kristillistä perinnettä, ja vahvasti toisiinsa linkittyneitä. Kristityt ovat aina muistaneet edesmenneitä ja rukoilleet heidän puolestaan, sekä pyytäneet heiltä esirukouksia. Kansanperinteessä vainajien puolesta rukoilun ja pyhien puoleen kääntymisen välinen raja on veteen piirretty. Edesmenneiden ajatellaan olevan edelleen osa seurakuntaa, mutta muuttaneen lähemmäs pyhiä. Siksi heidän puoleensa saatetaan kääntyä, anoen heitä lähestymään pyhiä elävien puolesta.

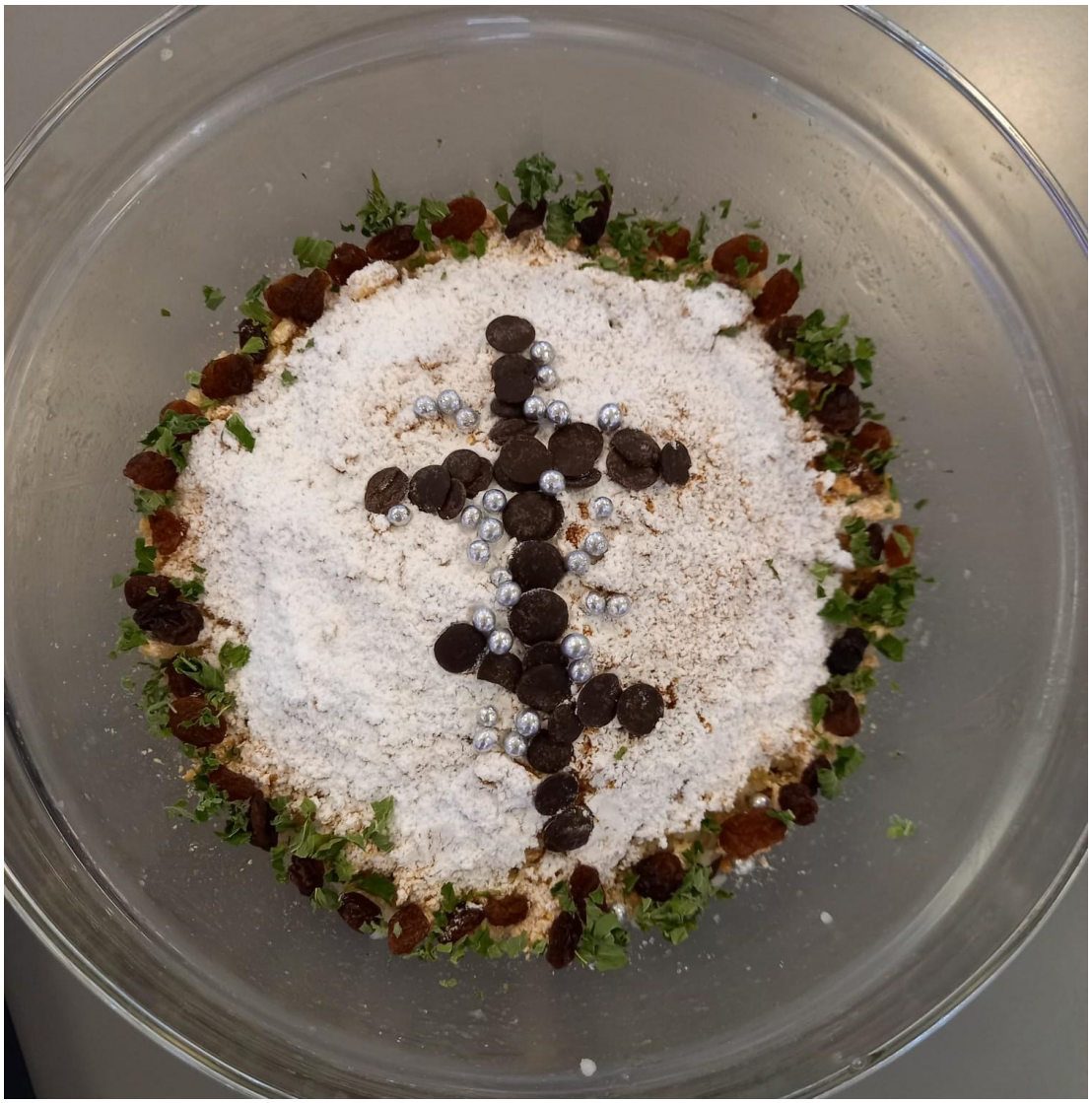
Hyväsydämisyys vähäosaisia ja muukalaisia kohtaan taas on ollut aineellista esirukousta, jota on kannettu uhrina edesmenneiden puolesta. Köyhien ja muukalaisten kestitseminen yönistujaisissa, kalmistossa ja muistajaisissa on vainajan osoittamaa vieraanvaraisuutta. Sitä harjoitetaan hänen sielunsa ja ruumiinsa pelastukseksi, Jumalan kunniaksi ja iankaikkiseksi elämäksi.

Mitä muistoaterialla syödään?

Leipä ja viini ovat Kristuksen läsnäolon vertauskuvia. Monissa perinteissä leivotaan rituaalinen vainajienmuisteluleipä, joka nautitaan kalmistossa ja jaetaan almuina. Usein leipä siunataan ennen nauttimista kaatamalla päälle ristinmuotoisesti punaviiniä. Alkoholin nauttiminen kuuluu sekin vainajienmuisteluperinteeseen ja etenkin miesvainajille on tapana kaataa kunnon ryyppy.

Leivän ja viinin lisäksi nautitaan vainajan mieliruokia ja paikallisia perinneruokia: Kreikassa syödään kalaa, Kyyrölässä tarjottiin hautajaisissa ja muistajaisissa aina makeaa karpalokiisseliä. Pääsiäisenä lounaallisilla tarjotaan pashaa ja kulitsaa, sekä pääsiäismunia, joiden punaiset kuoret ripotellaan haudalle.

Makea ruuat kuvaavat Taivaan valtakunnan suloisuutta. Kaikissa ortodoksissa paikallisperinteissä vainajien muistelun yhteydessä syödäänkin makeaa kolivaa.

Koliva

Koliva (kreikaksi κόλλυβα)

Kutia (venäjäksi кутья)

Muisteluvehnä/ -riisi

Muistelupuuro

Jo esikristillisellä ajalla kreikkalaiset uhrasivat jumalille jyvistä, pähkinöistä ja granaattiomenasta tehtyä rituaalista ”puuroa”. Ruokauhrilla kiitettiin sadosta, sekä rukoiltiin jumalten suosiota eläville ja kuolleille.

Koliva eli muistelupuuro kuuluu ortodoksiseen vainajienmuisteluperinteeseen. Sitä voidaan valmistaa ja nauttia aina, kun muistellaan vainajia. Lisäksi sitä valmistetaan pyhien muistoksi heidän muistopäivinään.

Pyhä suurmarttyyri Teodoros Alokas ja kolivaihme

300-luvulla Konstantinopolin keisari määräsi, että suuren paaston ensimmäisenä lauantaina tuli kaikki torilla myytävä ruoka pirskotella epäjumalille uhrattujen eläinten verellä. Tällä hän halusi kurittaa kristittyjä, joiden hän tiesi paastoavan ankarasti ensimmäisen paastoviikon, ja keventävän paastoa lauantaina ja sunnuntaina. Kyseinen lauantai oli pyhän suurmarttyyri Teodoros Alokkaan muistopäivä (17.2.)

Konstantinopolin arkkipiispa Eudoksios sai unessa näyn, jossa pyhä Teodoros kehotti häntä käskemään kristittyjä pysymään poissa torilta. Pyhän mukaan kristittyjen tuli sen sijaan syödä vain keitettyä vehnää, kolivaa. Arkkipiispa noudatti pyhän kehotusta ja keitätti uskoville ruuaksi makeutettua vehnää, jonka voimin he kestivät ankaran paaston. Kristittyjen boikotin seurauksena torimyyjät eivät toista kertaa suostuneet noudattamaan keisarin käskyä, sillä heidän myyntinsä laski merkittävästi.

Pyhän Teodoroksen ihmettä muistellaan suuren paaston ensimmäisenä lauantaina. Kristityillä on tapana tehdä ensimmäisen paastoviikon perjantai-iltana kolivaa marttyyrin kunniaksi. Tällä *pyhän Teodoroksen kolivalla* rikotaan paasto perjantain EPL:n jälkeen. Näin muistetaan 300-luvun kristittyjä, jotka hekin ankaran paastoviikon lopuksi nauttivat nälkäänsä kolivaa.

Kuva: Wikimedia Commons

Pyhää suurmarttyyri Teodoros Alokasta muistellaan 17.2. ja suuren paaston ensimmäisenä lauantaina.

Mitä koliva sisältää?

Totisesti, totisesti: jos vehnänjyvä ei putoa maahan ja kuole, se jää vain yhdeksi jyväksi, mutta jos se kuolee, se tuottaa runsaan sadon. (Joh. 12:24)

Kolivan tärkein raaka-aine on **vehnänjyvä**, joka on voimakas ylösnousemuksen vertauskuva.

Slaavilaisessa perinteessä vehnänjyvä korvataan usein riisillä ja ohrakin on melko yleinen. Harvinaisempia ovat bulgur, hirssi ja tattari. Karjalassa kolivaa tehtiin rukiistakin.

Koliva makeutetaan yleensä **hunajalla**, joka on prosessoimaton luonnontuote. Hunaja kuvaa Jumalan lahjojen runsautta ja Taivaan valtakunnan makeutta. Sokeria ja siirappiakin käytetään.

Sekaan

- Kolivaan sekoitetaan **rusinoita** ja muista kuivahedelmiä tuomaan makeutta.
- **Pähkinöistä** tavallisimmat ovat manteli ja saksanpähkinä.
- Persiljaa ja minttua käytetään Välimeren maissa. Niiden kitkeryys muistuttaa kuolemasta, joka ”erottaa erottamatta”.
- Granaattiomena on vaurauden ja hedelmällisyyden vertauskuva. Pohjoisessa sen voi korvata karpalolla. Myös tuoreita sitrushedelmiä ja niiden kuorta käytetään.
- Slaavit käyttävät unikonsiemeniä. Etelämmässä suositaan seesaminsiemeniä.

Mausteet

Kolivaa maustetaan mm. kanelilla, inkiväärillä, rommilla (tai muulla alkoholijuomalla), kuminalla, neilikalla, fenkolilla, aniksella ja muskottipähkinällä.

Pinnalle

Pintakerros on yleensä valkoinen ja tehdään kookoshiutaleilla tai tomusokerilla. Tomusokerin alle tulee laittaa kosteutta imevä kerros, joka voi olla keksimurua, korppujauhoa tai halvaa.

Koostumus ja tarjoilu

Kreikkalaisessa kolivassa keitetyt vehnänjyvät kuivataan kankaan päällä, jotta koostumuksesta tulee kuiva ja irtonainen. Se jaetaan yleensä paperipusseihin tai jaetaan suoraan kämmenelle syötäväksi. Romanialainen koliva on kiinteä ja tarjoillaan kakkuna. Slaavilainen koliva on useimmiten puuromainen ja lusikoitava. Koostumukseen voidaan vaikuttaa lisäämällä sekaan jauhoja (esim. vehnäjauhoja, seesaminsiemenjauhoa tai kikhernejauhoa).

Koristelu

Koliva muotoillaan ”hautakummuksi”. Koristeena voidaan käyttää esim. pähkinöitä, kuivahedelmiä ja -marjoja. Tänä päivänä käytetään myös strösseliä, koristekarkkeja ja suklaata.

Yleisin kuvio on risti. Usein muotoillaan myös kirjaimet IC XC tai muisteltavan henkilön nimikirjaimet. Pyhiä muistellessa voidaan päälle muodostaa kuvioidulla sapluunalla pyhän kuva ja nimi.

Monesti kolivat muistuttavat taideteoksia, mutta vaatimattomuuskin kaunistaa, eikä koristelu ole lainkaan välttämätöntä.

Kuva: Wikimedia Commons/ ΙΣΧΣΝΙΚΑ-888

Koliva, muisteluleipä ja pominkat

Perinteisesti surijat ovat nauttineet kolivaa yhteisellä lusikalla suoraan suuhun, kuten ehtoollistakin. Tänä päivänä se jaetaan yleensä kämmenelle tai astiaan.

Valmistus

Kolivan tekemiseen voi valmistautua rukoilemalla alkurukoukset tai esirukoukset vainajien puolesta. Kädet ja kasvot voi rituaalisesti pestä, eli kevyesti kostuttaa pyhitetyllä vedellä. Kolivan valmistuksen aikanakin voi pyrkiä hiljentymään, rukoilemaan tai voi vaikka kuunnella kirkkomusiikkia. Valmistuksen aikana voi polttaa suitsuketta, lampukkaa tai tuohusta. Olosuhteiden puitteissa on hyvä pyrkiä erottamaan muisteluvehnän valmistus arkisesta ruuanlaitosta.

Siunaaminen

Kolivaa siunatessa sen päälle asetetaan yleensä tuohus tai kolme.

Kolivan voi viedä kirkkoon siunattavaksi yleisinä vainajienmuistelupäivinä, hautajaisiin ja vainajienmuistopaveluksiin. Sen voi myös siunata itse kotona. Keitinveteen voi lorauttaa pyhitettyä vettä, kunhan muistaa, ettei pyhitettyä vettä saa kaataa viemäriin. Valmiin kolivan voi myös pirskottaa pyhitetyllä vedellä. Kotialttarille asettaminen ja vainajien puolesta rukoileminen pyhittää sekin kolivan, kuten myös rinstinmerkillä siunaaminen. Jos kolivan valmistaa perjantaina, sen voi jättää yönseuduksi pyhittymään ikonin eteen.

Syödessä lusikalla tehdään vielä risti kolivan päälle, ennen ensimmäisen annoksen ottamista. Ennen oli tapana jakaa kolivaa kuten ehtoollista: jokaiselle lusikallinen, suoraan suuhun. Tänä päivänä voi saattoväelle jakaa omat lusikat tai annostella kolivan astioihin.

Koliva on paastoruoka

Koliva on periaatteessa paastoruoka, koska sitä syödään ympäri vuoden, myös paastoaikoina. Tämä tulee huomioida raaka-aineiden valinnassa. Tosin poikkeuksiakin on. Karjalassa saatetiin pääsiäisaikana sekoittaa kolivaan keitettyä kananmunaa. Saatettiinpa helluntain muistelupuuro keittää maitoonkin ja laittaa siihen voisilmä. Sisilialainen pyhän Lucian koliva, cuccia, sisältää ricottajuustoa. Se onkin italialaisen ja bysanttilaisen ruokakulttuurin risteytyksenä syntynyt erikoisuus.

Voit valmistaa kolivaa ainakin näihin tilaisuuksiin:

- Hautaansiunaaminen, panihida, parastaasi, litaniat
- Yleiset vainajienmuistopäivät
- Läheisen kuoleman merkkipäivät ja vainajan nimipäivä
- Joka lauantai/ perjantai-ilta
- Jouluaattona riisipuuron sijaan: slaavilaisessa perinteessä jouluaaton paasto rikotaan kutialla. Kreikassa vastaavat perinneruuat kuuluvat myös Teofanian aattoon ja Jumalansynnyttäjän temppeliinkäynnin juhlaan (ks. 21.11.)
- Omana nimipäivänä tai pyhäkön praasniekkana pyhän muistoksi
- Joillakin pyhillä on omat kolivansa: Lähi-idässä valmistetaan 4.12. pyhän Varvaran kolivaa (burbara) ja Sisiliassa 13.12. pyhän Lucian kolivaa (cuccia). Suuren paaston ensimmäisenä perjantai-iltana paasto rikotaan pyhän Theodoros Alokkaan kolivalla.

Lopuksi

Kuten lounaalliset ja muut ruokauhritkin, koliva on tarkoitettu jaettavaksi. Se jaetaan yleensä heti siunaamisen jälkeen saattoväelle ja kirkkokansalle. Koliva ei ole jälkiruoka, vaan se nautitaan ennen muita ruokia. Sen ajatellaan avittavan edesmenneen sielun pelastusta ja siirtymistä tuonpuoleiseen. Samalla se ruokkii surevien sielun ja ruumiin terveyttä, sillä se nostaa verensokerin nopeasti ja on hyvin energiapitoista.

Koliva on perinneruoka, joka on hyvin erilainen eri kulttuureissa. Perinne kuitenkin elää aina ajassa ja paikassa. Millainen on 2000-luvun länsimainen koliva? Voisiko se sisältää chiansiemeniä? Voisiko sen koristella syötävillä kukilla, marsipaanilla, erilaisilla kakkukoristeilla tai popkornilla? Entä voisiko kolivan värjätä elintarvikevärillä tai sekoittaa mukaan karkkeja?

Kannattaa rohkeasti kokeilla erilaisia kolivareseptejä ja -versioita. Koliva saa olla tekijänsä näköinen.

Kuva: Wikimedia Commons / Nicubunu

Koliva – Ortodoksi.net

Muistoateria luo yhteyden – tiesitkö tämän kolivasta? - Aamun Koitto

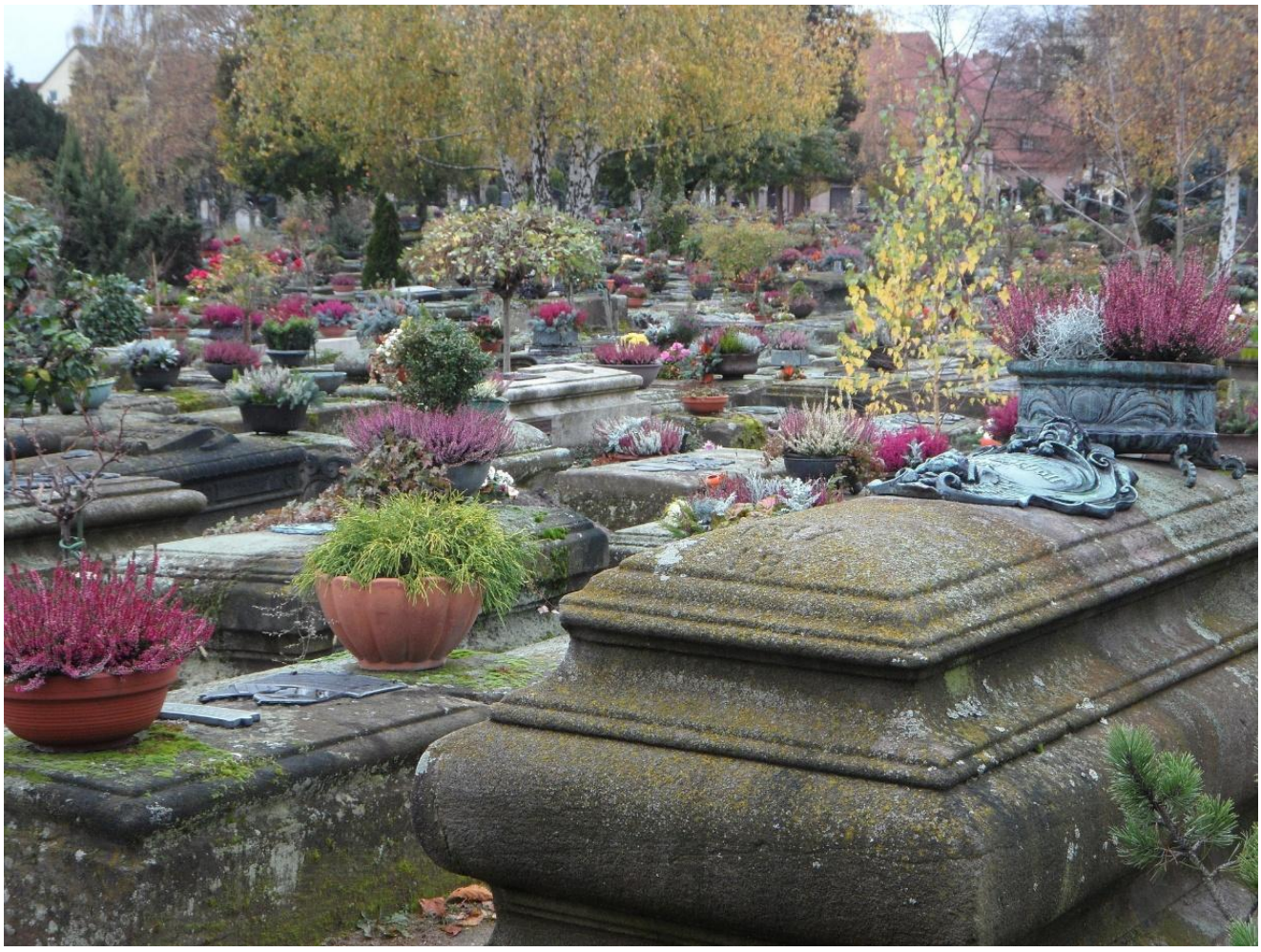
Lännen vainajienmuisteluperinne

Roomalaiskatolinen vainajienmuistopäivä on 2.11. ja sen edellä muistellaan kaikkia pyhiä. Kaikkien pyhien aatto, All Hallow´s Eve tunnetaan paremmin Halloweenina, mistä on muodostunut sekulaari, kaupallinen juhla. Alun perin kyseessä on kuitenkin kaikkien pyhien vigilia.

Pyhät ja vainajienmuistelu

Jumalan valtakunnan läheisyys tarkoittaa, että riemuitseva ja taisteleva seurakunta elävät rinta rinnan. Ne, jotka ovat tässä ajassa todistaneet Jumalasta, jatkavat rukoilua meidän puolestamme iankaikkisuudessa. Heidän esirukouksiensa voimallisuuden vuoksi kutsumme heitä pyhiksi. Näiden pyhien joukkoon pyydämme hyvää Jumalaa saattamaan lepoon rakkaat edesmenneet läheisemme. Uskossa poisnukkuneet jatkavat rukoilua Herran levossa, jossa pyhätkin lepäävät.

Sekä ortodoksinen, että katolinen kirkko muistelevat vainajia ja pyhiä yhdessä. Idän perinteessä jokainen lauantai on sekä vainajien, että kaikkien pyhien muistopäivä. Helluntain edellä vietetään sielujen lauantaita ja helluntain jälkeen kaikkien pyhien sunnuntaita.

Kuva: Pixabay

Lännen kirkko muistaa kaikkia pyhiä 1.11. ja uskossa poisnukkuneita 2.11.

Kerjuuleipä

Kerjuuleipä tunnetaan sekä idän, että lännen perinteissä. Roomalaiskatolisessa vainajienmuisteluperinteessä kerjuuleipä on kolivaa yleisempi. Kerjuuleipiä leivottiin ja nautittiin kerran vuodessa, katolisen kirkon Kaikkien pyhien aatosta (*All Hallow´s Eve / Halloween* 31.10.) vainajienmuistopäivään (2.11.) joskus Martinpäiväänkin (11.11.) asti.

Nämä makeat leivonnaiset ovat muodostuneet eri kulttuureissa hyvin omaleimaisiksi. Niiden merkitys on sama kuin kolivankin: taivaan valtakunnan makeutta kuvaavat leipäset luovat ateriayhteyden edesmenneisiin ja niitä jaetaan almuina vainajan nimissä, jotta tämän puolesta rukoiltaisiin.

Kerjuuleipä jaettiin vähäosaisille kalmistossa käynnin yhteydessä. Mm. Britteinsaarilla ja Etelä-Amerikassa oli tapana, että köyhät kiersivät ovelta ovelle kerjäämässä leipiä ja vastalahjaksi lupasivat rukoilla vainajien puolesta.

Roomalaiskatolisessa perinteessä vainajien muistoksi leivotaan ja nautitaan erilaisia makeita muisteluleipiä. Niitä kutsutaan myös kerjuuleiviksi, sillä niitä jaetaan almuina vähäosaisille.

Karkki vai kepponen

Leivän kieltäminen kerjäläiseltä nähtiin syntinä vainajaa kohtaan, sillä almut annettiin nimenomaan vainajan nimissä. Uskottiin, ettei vainaja voi saada lepoa, jos omaiset osoittavat kovasydämisyyttä vähäosaisia kohtaan. Halloweeniin kuuluva *karkki tai kepponen* -ilmaisu saattaa hyvin olla tätä perua: almusta kieltäytyminen on kovasydämisyyttä, joka kostautuu.

Keltit taas uskoivat, että henget liikkuivat Samhain-juhlan aikaan ja ovilla kiertävät kerjäläiset edustivat eräänlaisia räyhähenkiä, joita lepyteltiin almuilla. Suomalaiseen Kekriinkin kuului kekripukki, joka uhkasi rikkoa uunin, jollei saanut kestitystä.

Nykymuotoinen Halloween on alun perin kelttiläinen perinne, joka tuli Yhdysvaltoihin irlantilaisten ja skotlantilaisten siirtolaisten mukana. Myös esim. Meksikossa ja Portugalissa on edelleen tapana, että lapset kiertävät ovelta ovelle kerjäämässä makeisia edesmenneille. Keskieuroopassa vastaava on tapana Martinpäivänä (11.11.) joka tunnetaan myös *Vanhana Halloweenina*.

Kuva: Flickr/ Angélica Portale

Meksikossa lapsille jaetaan sokeripääkalloja.

Tänä päivänä kerjuuleivät korvataan monesti makeisilla. Meksikossa ovilla ja kaduilla makeisia kerjääville lapsille annetaan ”almuina” pieniä sokerista tehtyjä pääkalloja (Calaverita). Espanjassa ”Pyhien luut” (*Huesos de Santo*) ovat luiden muotoisia, täytettyjä marsipaanimakeisia. Myös ortodoksit vievät kalmistoon yhä useammin uhrilahjaksi karkkia, kolivan sijaan. Pieniä makeisia saatetaan asettaa kirkossakin votiivilahjaksi ikonin tai ristin luo.

Esimerkkejä paikallisista kerjuuleivistä

Englantilaiset Sielukakkuset (*Soul Cakes*) ovat muskottipähkinällä, pippurilla inkiväärillä ja kanelilla maustettuja murokeksejä, joihin sekoitetaan rusinoita tai kuivattuja karpaloita. Ne muistuttavat öylättiä ja niiden päälle tehdään ristikuvio, joka ilmaisee, että ne ovat almuja ja uhrilahjoja.

Meksikolainen Kuolleiden leipä (*Pan de Muerto*) on vehnäkakku, jonka päälle muotoillaan luut ristiin. Leipiä leivotaan 31.10. ja viedään rakkaiden haudoille. Niitä syödään vain 31.10.–2.11. sillä sen jälkeen niiden uskotaan pahentuvan.

Boliviassa, Perussa ja Ecuadorissa leivotaan *T´anta wawa*, ihmishahmoinen pulla. Se näyttää kapaloidulta vauvalta, mutta kuvaa itse asiassa haudasta kaivettua, puettua ruumista. Ruumiin kaivaminen haudasta ja pukeminen juhla-asuun on kuulunut paikalliseen vainajanmuistelukulttuuriin.

Italialaiset Kuolleiden luut (*Ossa di Morti*) ovat erilaisia alueesta riippuen. Maustetut mantelikeksit muotoillaan muistuttamaan luita ja asetellaan ristiin päällekkäin. Niitä nautitaan 2.11. ja samalla muistellaan edesmenneitä läheisiä. Keksejä myös piilotetaan lapsille, jotka etsivät niitä, kuten köyhät aikanaan hautuumaalla. (Sisiliassa tehdään myös kolivaa. Tämä on perua bysanttilaiselta ajalta.)

Ranskalainen Kuolleiden leipä (*Pain des Morts*) on rusinoita ja pähkinäitä sisältävä briossi.

Portugalilainen Jumalan leipä (*Pao-por-Deus*) on nykyään keksi, joka annetaan 1.11. ovilla kiertäville lapsille. Kerjätessään lapset esittävät perinteisen kerjuulaulun.

Itävaltalainen Kaikkien pyhien pulla (*Allerheiligenstriezel*) on letitetty pullapitko. Se kuvaa suruaikana katkaistua lettiä ja se on annettu hautausmaalla köyhille. Myös unkarilainen kuolleiden leipä on letitetty pullapitko.

Romanialaisen muisteluleivän (*Colaci Parastas / Colaci Pomana*) päällä on risti ja ympärillä kranssi, joka kuvaa iankaikkisuutta. Colaci siunataan kaatamalla päälle ristinmuotoisesti viiniä ja nautitaan kolivan kanssa.

Sanastoa

Almu

Laupeudentyö, hyvä teko

Almu ymmärretään usein rahalahjana, mutta sillä voidaan viitata kaikkiin hyviin tekoihin.

Almut kuuluvat erottamattomasti vainajienmuisteluun. Edesmenneiden puolesta tehdään lahjoituksia kirkoille, luostareille ja vähävaraisille. Kerjuuleivät ja pominkat ovat nekin almuja. Almuilla kerätään edesmenneille aarteita taivaaseen ja almuihin liitetään usein esirukouspyyntö.

Ortodoksiseen kuolemankulttuuriin almut kuuluvat kaikissa vaiheissa. Vähäosaisia tulee kestitä yönistujaisissa ja muistoaterialla. Vainajan omaisuutta tulee jakaa köyhille. Vainajaa muistellessa jättää haudalle pominkat.

Parempi antaa almuja kuin koota kultaa.
Almu pelastaa kuolemalta ja puhdistaa kaikista synneistä.
Tob. 12:8-9

Kuva: Emmi Lainio

Grobu

Grobnitsa

Karjalainen vainajan hautamökki

Grobu on tsasounan pienoismalli. Sillä on ollut kylmässä ilmastossa myös käytännön merkitys, sillä vainaja on voitu säilyttää grobussa roudan aikaan, kun maata ei voinut kaivaa.

Grobussa on räppänä, jossa poltettiin lampukkaa ja johon asetettiin pominka eli ruokauhri vainajalle. Räppänä sijoitettiin mielellään vainajan kotiin päin. Räppänän kautta vainajan sielun uskottiin pääsevän vapaaksi, sielulinnun hahmossa.

Grobut kuvastavat karjalaisortodoksista ihmiskäsitystä. Kuolleiden nähtiin olevan osa elävien elämää hyvin arkipäiväiselläkin tavalla.

Hyvästijättö

Vainajaa hyvästellessä häntä kunnioitetaan kumartamalla kolmesti, mieluusti maahan asti: jalkopäähän, keskelle ja kasvoihin päin.

Vainajalta pyydetään anteeksi mitä on tätä vastaan rikottu teoin, sanoin ja ajatuksin. Lopuksi suudellaan vainajan rinnalla olevaan ikonia ja siunataan vainaja ristinmerkillä.

Kuajiminen eli vainajan siunaaminen pyhällä savulla on sekin kuulunut hyvästijättöön.

Hyvästijättö on alun perin kuulunut yönistujaisiin. Se on saatettu toimittaa myös haudalla juuri ennen hautaanlaskua. Tänä päivänä hyvästijättö tapahtuu kirkossa, hautaansiunaamisen jälkeen.

Kuva: Wikimedia Commons/ Nicubunu

Hyvää paratiisia!

Kreikassa edesmenneelle osoitettu toivotus. Καλό παράδεισο!

Ikuinen muisto

Iankaikkinen muisto

Ollos iäti muistettu.

Ilmaisu, jolla otetaan osaa suruun. Vastaa Monia vuosia -onnentoivotusta.

Jumalan tuntema

Tuntematon vainaja

Käsitteellä voidaan viitata myös syntymättömään lapseen.

Ihmisen elinaika on niin kuin ruohon: kuin kedon kukka hän kukoistaa, ja kun tuuli käy yli, ei häntä enää ole eikä hänen asuinsijansa häntä tunne. (Ps. 103:15–16)

Kalma

Kuolema

Kalman tarttumista eläviin on vältetty monin keinoin. Yönistujaisten jälkeen on huone pesty katosta lattiaan ja puhdistettu kalma ilmasta polttamalla katajanoksia. Kaikki, mikä on koskettanut vainajaa, on poltettu kaukana talosta, myös arkunteossa syntyneet puulastut. Vainajan pesuvesi on kaadettu ulos ikoninurkan kohdalle ja astia rikottu.

Sellaista, mitä ei ole voitu tai haluttu polttaa, on pesty ja jätetty ulos kuivumaan kuusnedälisiin saakka.

Hautuumaalta palatessa ei ole katsottu taakse, ettei kalma tartu. Taloon on palattu hypäten oven edessä palavien katajanoksien savun läpi ja näin puhdistauduttu kalmasta.

Kalmisto

Hautuumaa

Kalmiston luonnollisin paikka on kirkon tai rukoushuoneen yhteydessä. Karjalassa kyläkalmisto, *vainajien metsä*, säilytettiin täysin luonnontilassa. Sieltä ei mitään saanut ottaa mukaansa.

Kalmistoon astuessa ja sieltä lähtiessä tulee aina ristiä silmät eli tehdä ristinmerkki. Lähtiessä voi pysähtyä portin ulkopuolelle hetkeksi, ”jotteivat vainajat lähde saatille”.

Kalmoilla pomilointi

Haudoilla rukoilu, vainajien muistelu

Monissa kulttuureissa haudan hoitaminen on tärkeä osa kalmoilla pomilointia. Ennen litaniaa hautakivi pestään ja hauta koristellaan kukkasin. Karjalassa haudat jätettiin luonnontilaan ja niille tuotiin tuoksuvia katajanoksia, jotka kuvasivat mirhantuojanaisten tuoksuvoiteita. Palmusunnuntaina haudalle tuotiin pajunoksia, pääsiäisenä punaisia pääsiäismunia tai pääsiäisartosta, helluntaina koivunoksia jne.

Hauta suitsutettiin ja haudan vierellä kumarrettiin kolmesti: pääpuoleen, keskelle ja jalkapuoleen, minkä jälkeen tarjottiin ruokaa ensin vainajalle, sitten linnuille ja lopuksi köyhille.

Litaniat ja lounaalliset kalmistossa

Kuajiminen

Koatiminen

Suitsuttaminen

Pyhällä savulla siunaaminen on tärkeä osa kalmoilla pomilointia. Suitsukkeen kanssa voidaan polttaa kukkia ja yrttejä kirkosta ja kotialttarilta. Välimeren maissa uskovat säästävät suuren lauantain kukkia ja laakerinlehtiä poltettavaksi vainajia muisteltaessa. Karjalassa poltettiin suitsukkeen sijaan katajanoksia.

Kuajimalla siunattiin vainajan ruumis heti kuoleman jälkeen, kuljettamalla suitsutusastiaa vainajan päästä jalkoihin ja takaisin, rukouksia lukien. Yönistujaisissa kaikki saattajat kuajivat vainajan vuorollaan, hyvästijätön yhteydessä. Kuajimalla paitsi siunattiin vainajaa, myös poistettiin kalman hajua.

Myös hauta-arkku kuajittiin ennen arkkuunpanoa ja hautakuoppa ennen hautaanlaskua. Kalmoilla pomiloitaessa haudalla kuajittiin ja pominkatkin siunattiin kuajimalla, jollei pappi siunannut niitä.

Kuva: Pixabay/ Griesshammer

Kuolinhetken rukoukset

Voidaan toimittaa kuoleman läheisyydessä.

Kuolinkellot

Kirkonkellojen surusoitto

Kuolinkelloja soitetaan myös Suuren lauantain aamupalveluksessa, jossa toimitetaan Kristuksen hautasaatto.

Kuolinsovat

Juhlavaatteet, joihin vainaja puetaan arkkuun

Juhlavaate voi olla esim. valkoinen kastepuku, hääpuku, feresi, univormu tai erikseen hautaamista varten ostettu vaateparsi. Vihitty papisto haudataan jumalanpalveluspuvussa.

Kuolisovat olisi hyvä valita itselleen etukäteen. Parhaat kuolinsovat ovat sellaiset, jotka päällä on vähintään kolmesti osallistunut katumukseen ja ehtoolliseen. Lähiomaisen ei tule kuolinsovia ommella tai ostaa, tällöin katsottaisiin hänen toivovan omaisensa kuolemaa.

Kuolinsovat sisältävät alusvaatteet ja kengät. Karjalassa oli tapana ommella vainajalle arkkua varten kevyet tohvelit. Ne piti ommella yhdellä, pitkällä langalla, jota ei katkaistu lainkaan. Paikoin kuolinsovat ommeltiin kokonaan ilman solmuja, jotta ne hajoaisivat ja vainaja puettaisiin tuonpuoleisessa juhlavaatteeseen.

Vainajan rinnalle laitetaan ikoni, joka voi olla hänen suojeluspyhänsä.

Vaatteiden lisäksi vainajalle tulee

- Katepalttina peitteeksi (Lapsivainajalle kummi lahjoittaa katepalttinan.)
- Otsanauha, joka kuvaa taivaallista voittoseppelettä. Otsanauhassa lukee ”Pyhä Jumala, Pyhä Väkevä, Pyhä Kuolematon, armahda meitä”.
- Kasvopeite
- Kaulaan puinen risti narunyörissä
- Rinnalle ikoni (esim. oma nimikkopyhä tai Jumalansynnyttäjä)

Arkkuun voidaan myös laittaa

- Käspaikka
- Päähän vihkiseppele (otsanauhan sijaan)
- Käteen vihkituohus (tai sen tynkä, jos tuohus poltetaan loppuun yönistujaisten/hautaansiunaamisen aikana)
- Muuta vainajalle tärkeää. Aikanaan vainajan mukaan saatettiin laittaa monenlaista tarpeellista tavaraa.

Katepalttina ja otsanauha

Kuusnedäliset

Kuusiviikkoiset, 40. päivän muistajaiset

Kuusnedäliset on tärkeä virstanpylväs, joka päättää lähiomaisten suruajan ja jonka jälkeen vainaja siirtyy lopullisesti tästä maailmasta tuonilmaisiin. Kuusnedäliset on saattanut olla maahanpanijaisten veroinen tilaisuus. On voitu toimittaa parastaasi (aattoiltana) ja liturgia (aamulla). On pomiloitu kalmistossa, syöty ja jaettu almuja, kuten hautajaisissakin. Vähäosaiset ovat tavallisesti tulleet kuusnedälisiin, sillä kuusnedälisten jälkeen on vainajan omaisuuden saanut jakaa pois. Vainajan vaatteita jaettaessa on vähintään yhdelle köyhälle tullut lahjoittaa kokonainen vaateparsi kenkineen.

Litaniat

kreik. Trisagion, kolmipyhäveisu

Panihidaa lyhyempi esirukous vainajan puolesta

Kalmistossa toimitetaan tavallisesti panihidan sijaan litaniat.

Lounaalliset

Vainajien muisteluateria

Lounaalliset voidaan nauttia aina vainajien muistelun yhteydessä. Ne luovat ateriayhteyden edesmenneiden kanssa. Yhteinen leivän murtaminen on ehtoollisen ja taivaan valtakunnan vertauskuva. Pominkat eli ruokauhrit kuuluvat lounaallisiin.

Lounaalliset on epämuodollinen tilaisuus ja voidaan nauttia kalmistossa, kotona tai vaikka ravintolassa. Tavallisesti tarjotaan vainajan lempiruokia ja paikallisia perinneruokia.

Muistelukirja

Sidonika

Pieni vihkonen, joka sisältää esirukouksessa muisteltavien elävien ja edesmenneiden nimet

Muistelukirjaa voi käyttää kotona yksityisen rukouksen tukena. Sen voi myös antaa kirkon alttariin, jolloin siihen kirjoitettuja nimiä muistellaan proskomidissa. Muistelukirja annetaan papille luettavaksi myös parastaasin ja panihidan yhteydessä.

Nykyään muistelukirjan ovat lähes kokonaan korvanneet laput, joita on saatavilla kirkoissa ja joihin kirjoitetaan erikseen elävien ja edesmenneiden nimet. Laput voi antaa staarostalle (isännöitsijälle) tai ponomarille (alttariapulaiselle).

Muistinsuovatta

Muistinsuavattu, muistelulauantai, muistelusapatti, sielujen lauantai, yleinen vainajienmuistopäivä

ven. subbota, lauantai

Luonnollisin ajankohta vainajien muistelulle on perjantai-ilta ja lauantai. Jokainen lauantai viittaa suureen lauantaihin, jolloin Kristus lepäsi haudassa. Radonitsaa lukuun ottamatta yleiset vainajienmuistelupäivät ovat aina lauantaisin.

Kansanperinne kieltää pyykinpesun yleisinä vainajienmuistopäivinä. Tämä tarkoittaa, että ne rinnastuvat pyhäpäiviin.

Panihida

Vainajienmuistopalvelus

Panihida voidaan toimittaa kuolinpäivänä, 3. ja 9. päivänä kuolemasta sekä 40. päivänä ja aina kuoleman vuosipäivänä. Se toimitetaan yleensä myös yleisinä vainajienmuistelupäivinä.

Panihidaa ei tule toimittaa sunnuntaisin, ylösnousemuspäivänä, eikä liturgian jälkeen. Rakenteeltaan sen muistuttaa aamupalvelusta, ja on siten liturgiaan valmistava palvelus.

Pyhän kanonisointiin kuuluu, että pyhälle toimitetaan viimeinen panihida juuri ennen kanonisointia. Panihidassa rukoilemme vielä kerran hänen sielunsa pelastusta. Kanonisoinnista lähtien käännymme hänen puoleensa, anoen häneltä esirukouksia omien sielujemme pelastukseksi.

Kreikassa voi nähdä pieni tiealttareita, joita on pystytetty liikenneonnettomuuksissa menehtyneiden muistoksi. Sisällä palaa lampukka.

Parastaasi

Parastasis, muistovigilia, suuri panihida

Parastaasi toimitetaan tavallisesti maahanpanijaisten tai yleisen vainajienmuistelupäivän aattona. Rakenteeltaan se on vigilian kaltainen. Parastaasi tarkoittaa esillepanoa, sillä hautajaisten edellä arkku voidaan tuoda kirkkoon jo edellisenä iltana. Periaatteessa sitä ei saisi jättää yksin, vaan sen vierellä tulisi valvoa koko yö. Käytännössä tämä on mahdollista luostareissa.

Pominkat

Ruokauhrit

Vainajan muistelun yhteydessä siunataan ruokia, jotka nautitaan vainajan muistoksi ja jaetaan almuina. Tavallisimmat pominkat ovat koliva ja kerjuuleipä, mutta pominkat voivat olla mitä vaan. Nykyään pominkat ovat usein makeisia.

Pominkat voidaan siunata kirkossa, mutta myös suitsuttamalla ja rukoilemalla. Ne nautitaan kirkossa, kalmistossa tai kotona ja niistä jaetaan muukalaisille ja vähäosaisille. Ennen oli tapana, että pominkat jätettiin haudalle vainajaa varten. Tämä sitten jakoi ne almuina kalmistoon kerääntyneille vähäosaisille. Ajatellaan, että vähintään kolmen ”ulkopuolisen” tulisi päästä pominkoista osalliseksi. Tästäkin syystä ruokaa usein viedään naapureille ja jaetaan linnuille. Vanhoilla hautausmailla saattaa nähdä makeisia ja leivänpaloja, joita on jätetty haudoille, portin päälle, ristin koloihin. Ne ovat pominkoja, joita ihmiset ovat jättäneet vainajille ja köyhille.

Pominkoista on jäänyt perinne harjoittaa hyväntekeväisyyttä vainajienmuistopäivinä. Joillekin se tarkoittaa rahalahjoitusta, mutta esim. Romaniassa tehdään makeisia ja kolikoita sisältäviä pussukoita jaettavaksi muistopalveluksen yhteydessä. Lahjapussukan päälle kirjoitetaan vainajan nimikirjaimet. Almujen jakaminen on laupeudentyötä, joka on verrattavissa esirukoukseen. Se tehdään vainajan nimissä ja hänen edestään.

Mikä tahansa lahjoitus tai laupeudentyö, joka kannetaan uhrina vainajan edestä, vastaa pominkaa. Karjalassa oli tapana, että varakkaiden hautajaisissa ja muistajaisissa paitsi kestittiin köyhiä, myös jaettiin heille rahaa. Tapana oli myös pukea joku vähävarainen vainajan vaateparteen. Edelleen luostareille tehdään lahjoituksia vainajien muistoksi. Naimattomana kuolleen nuoren naisen kapiot, etenkin käspaikat, oli tapana lahjoittaa luostariin.

Pomoniekka

Vainaja

Edesmennestä tulee pomoniekka vasta kuusnedälisten jälkeen. Siihen saakka hänen katsotaan olevan läsnä ja tervetullut: ovi on auki, ikkunalla kynttilä, pöytään katetaan paikka ja sänky pidetään tyhjänä. Kuusnedälisen jälkeen vainajan kiinnittyy uuteen kotiinsa tuonpuoleisessa, eikä hän enää palaa vanhaan kotiinsa.

Puuristi

Karjalaisortodoksisessa perinteessä ortodoksivainajan haudalla on puinen risti, johon on sidottu pellavainen tuuliliina. Puuristillä on eläville tärkeä aikaa mittaava funktio: kun risti aikanaan kaatuu, se jätetään niille sijoilleen, sillä maatuva risti on eläville merkki, ettei vainajaa tarvitse enää muistella. Tällöin vainajasta tulee Jumalan tuntema.

Puuristi tulisi pystyttää vainajan jalkopäähän, jotta tämä näkee sen. Ikoni, joka on ollut vainajan rinnalla arkussa, voidaan kiinnittää puuristiin, jollei sitä haudata vainajan mukana.

Pyhäinpäivä

Roomalaiskatolinen kirkko viettää kaikkien poisnukkuneiden uskovien muistopäivää 2.11. Edellisenä päivänä (1.11.) vietetään kaikkien pyhien muistopäivää ja sen aattona kaikkien pyhien vigiliaa. (Tämä All Hallow´s Eve on nyttemmin kaupallistettu Halloweeniksi.)

Suomen evankelisluterilainen kirkko on säilyttänyt katolisen perinteen muistella poisnukkuneita loka-marraskuun vaihteessa. Suomessa pyhäinpäivää (ent. pyhäinmiestenpäivä) vietetään 31.10.–6.11. välisenä lauantaina. Myös Katolinen kirkko Suomessa on siirtänyt kaikkien poisnukkuneiden uskovien muistopäivän tuolle lauantaille.

Suomen ortodoksinen kirkko viettää Pyhäinpäivänä Karjalan valistajien yhteistä muistopäivää. (Ks. 31.10.)

Radonitsa

ven. ilo

Tuomaan tiistai, vainajien pääsiäinen, pomoniekkojen Äijäpäivy

Suurella viikolla ei toimiteta hautaansiunaamisia eikä panihidoja. Vainajia ei myöskään muisteta yhteisessä rukouksessa.

Pääsiäisyönä pyhä tuli viedään kirkosta haudalle, mikäli hautuumaa on kirkon läheisyydessä. Kirkkaan viikon hautaansiunaamispalvelus on erityisen iloinen ja pidetäänkin onnellisena kuolla ja tulla haudatuksi Kirkkaalla viikolla. Vainajia ei kuitenkaan Kirkkaalla viikollakaan muistella, sillä se on ylösnousemuksen aikaa.

Tästä syystä pääsiäisajan yleinen vainajienmuistopäivä on haluttu sijoittaa ensimmäiseen mahdolliseen päivään. Se on kuitenkin vasta Tuomaan tiistaina, sillä luostariasukkaan paastoavat maanantaisin.

Vainajien pääsiäisenä haudoille tuodaan pääsiäisherkkuja ja kolivaa. Palan pääsiäisartosta voi ripotella haudan päälle linnuille. Haudalle jätetään punainen pääsiäismuna, tai punaiset munankuoret ripotellaan haudan päälle. Haudalla lauletaan *Enkeli huusi armoitetulle* ja muita pääsiäisajan veisuja.

Radonitsana voi kolivassa olla pääsiäismunaa, tai sitten suklaamunaa!

Riemuitseva seurakunta

Tuonilmaisiin siirtyneet ortodoksit

Riemuitseva seurakunta elää rinta rinnan taistelevan seurakunnan kanssa.

Saattoväki

Vainajan tuonilmaisiin saattajat

Saattoväki voi osallistua johonkin tai kaikkiin näistä: vainajan arkkuun valmistelu, yönistujaiset, hautaansiunaaminen, hautaussaatto ja hautaanlasku muistoateria ja vainajanmuistelu.

Saattoväki pukeutuu tummiin ja peittäviin vaatteisiin. Näyttävät korut ja asusteet eivät kuulu hautajaisiin. Helmet sen sijaan muistuttavat kyyneliä, joten niitä on perinteisesti käytetty hautajaisissakin.

Monissa kulttuureissa naiset pukeutuvat hautajaisissa edelleen suruhuntuun.

Kuva: Pixabay/ carolynabooth

Saattoväellä on ortodoksisissa hautajaisissa aktiivinen rooli, vainajan valmistelusta aina vainajan muisteluun.

Sielulintu

Karjalassa lintu oli sielun vertauskuva ja vainajien sielujen uskottiin siirtyvän lintuihin. Sielulinnun hahmossa vainajat siirtyivät ylös tuonilmaisiin.

Lintujen ruokkiminen vainajia muistaessa on tärkeä perinne, sillä linnut kantavat ruokauhrit taivaaseen mukanaan. Ruokauhrit jätettiin haudalle, paitsi vähäosaisia, myös lintuja varten.

Kukkilintu eli sielulintu on karjalaisen käspaikan ehkä yleisin kuvio. Kristinuskon myötä sitä tuli myös Pyhän Hengen vertauskuva.

Tuonilmainen

Tuonilmaisissa pomoniekat jatkavat olemassaoloaan tämänpuoleisessa elävien näkymättömissä.

Tuuliliina

Itkuliina, pomoniekan käspaikka

Käspaikka tai pellavaliina, joka on sidottu hautaristiin

Haudalla itkijät ovat kuivanneet kyyneleensä tuuliliinaan. Näin suru on jätetty tuulen ja sateen huuhdottavaksi. Tuuli kuivaa kyyneleet ja kantaa ne Jumalan eteen. Uskottiin, että kun tuuliliina haalistuu ja hajoaa, niin surukin helpottaa.

Vainajienmuistelupöytä

Ortodoksisessa kirkossa on pöytä, johon voi sytyttää tuohuksen edesmenneen muistoksi. Muistelupöytä on yleensä Golgatan ristin läheisyydessä. Sen päällä on lampukka sekä vehnänjyviä. Kannen alla olevat vehnänjyvät kuvaavat kätkössä olevaa elämää.

Silloin, kun vainajienmuistopalvelusta ei voida toimittaa arkun äärellä, vainajienmuistelupöytä toimittaa arkun virkaa. Tavallisesti se siirretään keskelle kirkkoa ja palvelus toimitetaan sen ympärillä, ikään kuin se olisi arkku.

Kirkkaalla viikolla tai pääsiäisaikana vainajienmuistelupöytä saattaa olla peitetty, mikä korostaa ylösnousemusjuhlaa.

Vuotehiset

Kuoleman vuosipäivä

Vainajan uusi syntymäpäivä, jolloin vuosittain muistetaan vainajaa. Etenkin ensimmäiset vuotehiset on tärkeä merkkipäivä, jota vietetään kuten kuusnedälisiäkin.

Vuotehiset tuli toimittaa vähintään seitsemän kertaa. Ne voidaan toimittaa kuolinpäivän sijaan myös vainajan nimipäivänä.

Yönistujaiset

Ruumiinvalvojaiset

Ruumiinvalvojaiset oli kolmen vuorokauden jakso ensimmäisestä panihidasta hautaamiseen. Kun vainaja kuoli kotona, siellä pidettiin myös ruumiinvalvojaiset. Vainaja valmisteltiin ja läheiset tulivat hyvästelemään hänet. Parastaasi ja ruumiinsiunauskin voitiin toimittaa kotona, jolloin vainaja vietiin kotoa suoraan kalmistoon.

Ruumiinvalvojaiset voi tänä päivänä toimittaa ilman ruumista. Vainajaa voi käydä kylmiössä tervehtimässä ja siellä voi vainajan vierellä lukea rukoukset edesmenneen puolesta, sekä Raamattua. Ensimmäisen ja kolmannen päivän panihidan voi toimittaa kirkossa. Kotialttarilla voi pitää vainajan kuvaa ja polttaa lampukkaa.

Äänellä itkeminen

Rituaalinen itku

Äänellä itkeminen on vanha karjalaisortodoksinen kansanperinne, joskin vastaavaa rituaali-itkua löytyy monista kulttuureista ympäri maailmaa. Itkuvirsien välityksellä pidetään yhteyttä tuonilmaisissa oleviin ja ilmaistaan rakkautta, kaipausta ja surua. Erityisesti itkuvirsiä esitettiin erotilanteissa: yönistujaisissa, hautajaisissa ja muistajaisissa, rakkaista sotaan lähetettäessä ja häissä, joka monesti tarkoitti morsiamen eroa lapsuudenperheestä.

Itäistä kuolemankulttuuria ovat aina johtaneet iäkkäät naiset. Naiset pesivät vainajat, ompelivat kuolinsovat, valvoivat ruumiin vierellä ja hoitivat haudat. Naiset myös toimivat ”itkijöinä” tai ”itkettäjinä” ja kanavoivat yhteisön surua ja menetyksen kokemusta eron hetkellä. Itkijänaiset olivat yhteisössään kunnioitettuja ja heidät nähtiin eräänlaisina tuonpuoleiseen saattelijoina.

Äänellä itkeminen on elänyt rinta rinnan kirkollisen perinteen kanssa ja heijastanut myös kirkon maailmankuvaa. Äänellä itkeminen on ollut itäisen kansan rukouskieli, mihin nimitys itkuvirsi myös viittaa.

Tutustu äänellä itkemiseen

Pirkko Fihlman, Itkuvirsi evakkoäidille

Kaikuja Karjalasta

Aito itkijä, Martta Kuikka

Äänellä Itkijät ry

Äänellä itkeminen – Elävän perinnön wikiluettelo

Saata, oi Kristus, Sinun palvelijasi sielu lepoon pyhien joukkoon, missä ei ole kipua, ei surua eikä huokauksia, vaan on loppumaton elämä.

(Panihidan kontakki)

Kuuntele ja katsele

KROPU – Suuret surenta-aikaset kallehilla kuusikkosijasilla

Parastaasi

Panihida

Isä Rauno Pietarinen: Kuoleman jälkeinen elämä -luentosarja

Kirjavinkit

Kuoleman kohdatessa

Matka tuonilmaisin

Parastaasi

Lue lisää

Tsasounan suunnalta: Esirukoukset vainajien puolesta

Ortodoksiset hautajaiset — Helsingin ortodoksinen seurakunta

Kuoleman kohdatessa – Ortodoksi.net

Etiketti: Ortodoksiset hautajaiset

Vainajien muistelu

Kallis on Herran silmissä hänen uskollistensa henki. (Ps. 116:15)

Memento mori. Muista kuolemaasi.

Kuolema on ainoa täysin varma asia meistä jokaisen kohdalla. Siihen kannattaa valmistautua, paitsi huolehtimalla sielunsa tilasta, myös monin käytännön tavoin. Oma tahto ja toiveet arkkuun valmistelun, hautajaisten ja muistotilaisuuden suhteen kannattaa ilmaista ja kirjata ylös. Lisäksi ortodoksin on viisasta tehdä sielunhoitotahto.

Sielunhoitotahdolla ilmaiset tahtosi saada ortodoksisen perinteen mukaista hoitoa ja esim. sairaanvoitelun ja sairaanripityksen. Sielunhoitotahdon voi tallentaa OmaKantaan.

Sielunhoitotahto - Suomen ortodoksinen kirkko

Kuva: Pixabay/ chiefhardy

Pariisin katakombi

Jos elämme, elämme Herran omina, ja jos kuolemme, kuolemme Herran omina. Elämmepä siis tai kuolemme, me kuulumme Herralle. (Room. 14:8)

Kuinka puhua lapsille kuolemasta?

Ortodoksinen kulttuuri antaa vanhemmille valmiin mallin kuoleman käsittelemiseen lapsen kanssa. Kirkon perinne suhtautuu kuolemaan rehellisesti ja peittelemättä. Samalla kristitty kuitenkin elää ja kuolee ylösnousemuksen toivossa. Kuoleman traaginen todellisuus on alati läsnä ristiinnaulitun Kristuksen hahmossa, marttyyrien elämänkerroissa, raamatunteksteissä, kirkkoveisuissa ja vainajienmuistelussa. Paljon vielä voimakkaammin on silti läsnä usko ylösnousemukseen. Kuolemalla ole viimeistä sanaa. Se on vain verho, joka ”erottaa erottamatta”.

Sillä niin on Jumala maailmaa rakastanut, että hän antoi ainokaisen Poikansa, ettei yksikään, joka häneen uskoo, hukkuisi, vaan hänellä olisi iankaikkinen elämä. (Joh. 3:16)

Hyvin pienenkin lapsen kanssa voi keskustella kuolemasta. Aiheeseen kannattaa suhtautua elämään kuuluvana asiana, josta voi keskustella, kuten mistä tahansa muustakin. Aina on tietenkin muistettava puhua lapselle ikätasoisesti.

Ole rehellinen. Puhu asioista niiden oikeilla nimillä.

Vastaa vain siihen, mitä lapsi kysyy. Säätä lasta tarpeettomilta yksityiskohdilta.

Sanoita lapsen tunnereaktioita.

Ole tukena ja turvana. Kerro iankaikkisen elämän uskosta ja toivosta.

Miten puhua pienelle lapselle kuolemasta? - Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Kuolemasta puhuminen lapselle | Lapsiarkea

Näin puhut kuolemasta lapsen kanssa – 5 vinkkiä terapeutilta

Kun lapsi osallistuu kirkon elämään, tulee kuolemakin lähelle. Kirkon perinteessä kuolemaa lähestytään kuitenkin aina uskon ja toivon kautta, jopa ilon!

Kuoleman käsitteleminen aiheena kannattaa aloittaa sillä, että sytyttää lapsen kanssa aina kirkkoon tullessaan tuohuksen vainajienmuistopöydälle. Myös kotona voi rukoilla edesmenneiden puolesta, nimeltä mainiten kaikki rakkaat läheiset.

Tove Myllärin ortodoksikarjalaisuudesta ammentava kirja **Astri ja matka tuonilmaiseen** (Karjalan Sivistysseura 2026) kertoo elämän päätepisteestä lapsentajuisesti. Kuvitettu kertomus on suunnattu 5–8-vuotiaille ja sopii ääneen luettuna jo nelivuotiaille.

Ortoboxi-tehtäviä

Ratkaise salakirjoitus vainajien muistelusta

Vainajienmuistelu

Ortoboxi.fi - Palapeli

Hautaustoimitus

Crossword

Crossword

ortoboxi.fi/hirsipuu/hautauspalvelus.php

Hautaus ja vainajien muistelu

ortoboxi.fi/kuvapalapeli/hauta_kyproksella.html

Hauta - etsi erot

Tulostettava värityskuva

Vihkosen laati Maura Ihatsu

Ortoboxin kuvissa lukee Ortoboxi.fi. Seuraavan sivun sarjakuva: Kirsi Vuomajoki/ Ortoboxi

Kreditoimattomat kuvat Maura Ihatsu

Kannen kuva: Kaisu Rissanen

Pääasiallisina lähteinä käytetty

Home, Lyyli, Kuoleman vieraillessa kotona

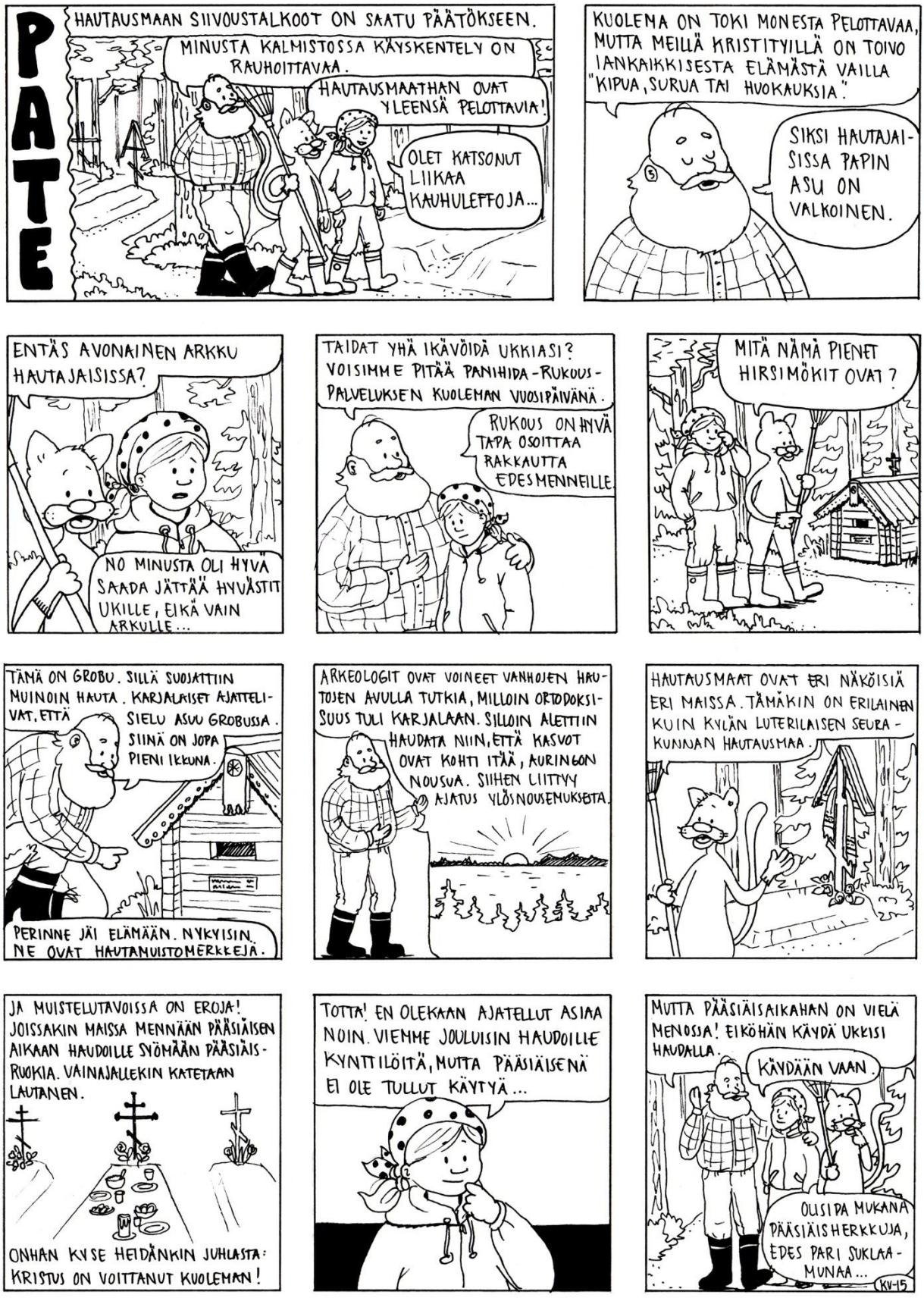
Karjalan heimo, n:o 9–10/2017, s. 150–155.

Juurela, Tiina, Erottaa erottamatta

Joensuun yliopisto, teologian osasto 2009.

Paulaharju, Samuli, Syntymä, lapsuus ja kuolema

Werner Söderström Oy, Porvoo 1924.

PATE
HAUTAUSMAAN SIIVOUSTALKOOT ON SAATU PÄÄTÖKSEEN.
MINUSTA KALMISTOSSA KÄYSKENTELY ON RAUHOITTAVAA.
HAUTAUSMAATHAN OVAT YLEENSÄ PELOTTAVIA!
OLET KATSONUT LIIKAA KAUHULEFFOJA...
KUOLEMA ON TOKI MONESTA PELOTTAVAA, MUTTA MEILLÄ KRISTITYILLÄ ON TOIVO IANKAIKKISESTA ELÄMÄSTÄ VAILLA "KIPUA, SURUA TAI HUOKAUKSIA."
SIKSI HAUTAJAISSA PAPIN ASU ON VALKOINEN.
ENTÄS AVONAINEN ARKKU HAUTAJAISISSA?
NO MINUSTA OLI HYVÄ SAADA JÄTTÄÄ HYVÄSTIT UKILLE, EIKÄ VAIN ARKULLE...
TAIDAT YHÄ IKÄVÖIDÄ UKKIASI? VOISIMME PITÄÄ PANIHIDA-RUKOUS-PALVELUKSEN KUOLEMAN VUOSIPÄIVÄNÄ.
RUKOUS ON HYVÄ TAPA OSOITTAA RAKKAUTTA EDESMENNEILLE.
MITÄ NÄMÄ PIENET HIRSIMÖKIT OVAT?
TÄMÄ ON GROBU. SILLÄ SUOJATTIIN MUINOIN HAUTA. KARJALAISET AJATTELIVAT, ETTÄ SIELU ASUU GROBUSSA. SIINÄ ON JOPA PIENI IKKUNA.
PERINNE JÄI ELÄMÄÄN. NYKYISIN NE OVAT HAUTAMUISTOMERKKEJÄ.
ARKEOLOGIT OVAT VOINEET VANHOJEN HAUTOJEN AVULLA TUTKIA, MILLOIN ORTODOKSISUUS TULI KARJALAAN. SILLOIN ALETTIIN HAUDATA NIIN, ETTÄ KASVOT OVAT KOHTI ITÄÄ, AURINGON NOUSUA. SIIHEN LIITTYY AJATUS YLÖSNOUSEMUKSESTA.
HAUTAUSMAAT OVAT ERI NÄKÖISIÄ ERI MAISSA. TÄMÄKIN ON ERILAINEN KUIN KYLÄN LUTERILAISEN SEURAKUNNAN HAUTAUSMAA.
JA MUISTELUTAVOISSA ON EROJA! JOISSAKIN MAISSA MENNÄÄN PÄÄSIÄISEN AIKAAN HAUDOILLE SYÖMÄÄN PÄÄSIÄISRUOKIA. VAINAJALLEKIN KATETAAN LAUTANEN.
ONHAN KYSE HEIDÄNKIN JUHLASTA: KRISTUS ON VOITTANUT KUOLEMAN!
TOTTA! EN OLEKAAN AJATELLUT ASIAA NOIN. VIENHE JOULUISIN HAUDOILLE KYNTTILÖITÄ, MUTTA PÄÄSIÄISENÄ EI OLE TULLUT KÄYTYÄ...
MUTTA PÄÄSIÄISAIKAHAN ON VIELÄ MENOSSA! EIKÖHÄN KÄYDÄ UKKISI HAUDALLA.
KÄYDÄÄN VAAN.
OLISIPA MUKANA PÄÄSIÄISHERKKUJA, EDES PARI SUKLAAMUNAA...
KV-15